

ÚVOD

Monografií „Břeclav-Pohansko, časně slovanské osídlení“ je po deseti letech předkládán vědecké veřejnosti třetí svazek z řady „Břeclav-Pohansko“ ohlášené a zahájené prof. dr. F. KALOUSEKEM v roce 1971. První svazek (F. KALOUSEK, Břeclav-Pohansko I, velkomoravské pohřebiště u kostela) vyšel jako 169. spis filozofické fakulty UJEP v roce 1971, druhý svazek (B. DOSTÁL, Břeclav-Pohansko IV, velkomoravský velmožský dvorec) vydala FF UJEP jako 208. spis v roce 1975.

Předmětem tohoto svazku není zveřejnění určitého úseku výzkumu z hlediska prostorového jak tomu bylo u svazků předešlých, ale jde o vědecké vyhodnocení jedné fáze osídlení Pohanska, a to fáze předvelkomoravské, z období časně slovanského a starohradištního. Z této fáze osídlení bylo objeveno žárové pohřebiště a několik desítek sídlištních objektů soustředěných převážně na dvou větších zkoumaných úsecích, ale porůznu zjišťovaných i jinde.

Právem se lze domnívat, že výzkum plochy, na níž se rozkládá časně slovanské a starohradištní sídliště, potrvá ještě několik desetiletí. Tak dlouho ovšem nelze čekat s důkladným zveřejněním a zhodnocením toho, co již bylo na Pohansku z předvelkomoravského období objeveno, a to ze dvou důvodů. Za prvé vše, co o časně slovanském období na Moravě známe, je vybudováno na velmi úzké pramenné základně, neboť rozlehlé pohřebiště z Přítluk a časně slovanské sídliště z Mutěnic zatím nebyly publikovány a ostatní časně slovanská sídliště a pohřebiště jsou většinou zastoupena nálezy z jednoho hrobu nebo z jednoho sídlištního objektu. Proto je třeba pramenné fondy urychleně rozšířit, mají-li se naše poznatky o uvedeném období posunout kupředu. Za druhé je přímo pro výzkum na Pohansku důležité teoreticky uzavřít poznatky z určitého období, i když objevy k němu se vztahující budou pokračovat i později. Umožní to nové nálezy urychleně a správněji zařazovat a pohotově doplňovat mozaiku poznání, k němuž se dospělo dříve.

Poněvadž v břeclavském katastru bylo prozkoumáno několik lokalit s časně slovanskými památkami, které byly zatím publikovány jen předběžně, zahrnul jsem je do předkládané monografie, aby bylo možné nálezy z Pohanska s nimi konfrontovat a hodnotit je v rámci celého mikroregionu. Studium vývoje osídlení v rámci mikroregionů a historická interpretace skupin osad různých typů a k nim příslušných pohřebišť je aktuálním požadavkem současného vědeckého bádání.

Časně slovanské sídlištní nálezy byly ve své většině již předběžně publikovány (DOSTÁL 1975; 1982). Proto nejsou popisovány v pramenné části této práce; základní údaje však uvádím v tabulkových přehledech, reprodukuji ukázky jednotlivých typů sídlištních objektů a základních typů keramiky z nich pocházejících a shrnuji v příslušných pasážích získané poznatky. Žárové hroby pak uvádím v soupisu pramenů v úplnosti.

Pramenné podklady k této práci byly získány při archeologickém výzkumu katedry archeologie a muzeologie filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně

v Brně vedeném prof. dr. F. KALOUSKEM a autorem v průběhu let 1958—1963, 1965—1967, 1970—1971, 1974—1978. Materiál z žárového pohřebiště v lese Trnava byl získán výzkumem J. Poulíka v roce 1947 a materiál z žárového pohřebiště ve Staré Břeclavi byl shromážděn při výzkumu V. Podborského v letech 1960—1961; oběma jmenovaným srdečně děkuji za jeho poskytnutí pro použití v této publikaci.

Pro získání pramenné základny k tomuto spisu vykonala velkou práci v terénu, při dokumentaci a laboratorním zpracování řada bývalých i současných pracovníků katedry, jimž patří můj dík. Na prvním místě je třeba uvést prof. dr. F. KALOUSKA, dále dr. J. VIGNATIOVOU, dr. A. ŠIKA, ST. ŠEVČÍKA, † O. STROUHALA, † L. DAVÍDKA, M. VENEROVOU, dr. Z. MĚŘÍNSKÉHO, P. ČÁPA.

Můj vřelý dík patří též dlouholetým spolupracovníkům z přírodovědecké fakulty UJEP, akademiku J. ŠTELCLOVI, za určování kamenných artefaktů a soustavnou podporu výzkumu na Pohansku a doc. dr. A. LORENCOVÉ, CSc. za pohotovost určení antropologického materiálu z žárových hrobů. Díky jsem zavázán i externím spolupracovníkům, MVDr. Z. KRATOCHVÍLOVI, CSc. z Archeologického ústavu ČSAV v Brně za určení zvířecích kostí, RNDr. E. OPRAVILOVI, CSc. z pracoviště AÚ ČSAV v Opavě za určení dřevěných uhlíků, doc. dr. F. KÚHNOVI, CSc. z Vysoké školy zemědělské v Brně za určení obilnin podle otisků na mazanici a RNDr. Z. WEBROVI, CSc. z Vysokého učení technického v Brně za propočty obsahu obilnic.

Na technickém provedení tabulek se podílela J. KAMENSKÁ a pracovníci Technického střediska FF UJEP, dr. A. ŠIK, P. ŠINDELÁŘ, J. ŠPAČEK a B. PODOLNÍK.

Za celkovou úpravu spisu děkuji F. HERMANOVI, který s nevšedním porozuměním provedl potřebné zásahy a zajistil celkový dobrý vzhled díla.

Zvláštním díkem jsem pak zavázán recenzentovi akad. J. POULÍKOVI a vědeckému redaktorovi doc. PhDr. R. M. PERNÍČKOVI, CSc. za příznivé posouzení díla a jeho doporučení k tisku.

V Brně, v únoru 1984

Doc. PhDr. Bořivoj Dostál, CSc.